

Тамара ГОВОРУШКОдоктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій**Михайло АРИЧ**асистент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні аспекти сутності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства. Проаналізовано категорії фінансового результату, а також схему та стратегії управління прибутком підприємства. Визначено складові економічного механізму управління фінансовими результатами.

Ключові слова: фінансовий результат, управління прибутком, стратегія, економічний механізм.

Фінансово-економічні результати характеризують ефективність господарської діяльності будь-якого підприємства. Особливо важливу роль для успішного та прибуткового ведення підприємництва у майбутньому важливе значення має управління останніми (далі УФЕРДП). Саме науково-обґрунтоване прийняття управлінських рішень у сфері фінансово-економічних результатів забезпечить прогресивний розвиток як кожного окремого суб'єкта господарювання, так і всієї економіки країни загалом.

Для вдалого провадження УФЕРДП потрібно визначити їх основні теоретичні аспекти. Це питання широко досліджується вченими – економістами, серед яких варто назвати С. Дуду, Г. Жилиякову, Н. Кальмук, Н. Пігуль, Р. Скалюк, Ю. Темчишину, Л. Чалапко, О. Ширягіну та багато інших. УФЕРДП є досить широким напрямом фінансової науки, тому для успішного його здійснення потрібно проводити економічні дослідження формування, розподілу та використання прибутку. Так Р. Скалюк [7, с. 86] вивчає теоретичні аспекти його економічного механізму. Науковці Н. Кальмук та С. Дуда звертають значну увагу у своїх дослідженнях питанням управління прибутком та завданням, які ставляться при цьому, а також чинникам впливу на фінансово-економічні результати та планування прибутку [5, с. 254]. Жилиякова Г. здійснює вивчення стратегій управління прибутком підприємства, що б дало змогу вибрати найоптимальнішу з них [3, с. 76]. Все вищенаведене свідчить про відсутність єдиного наукового погляду на сутність управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства, що підкреслює актуальність і своєчасність обраної для дослідження тематики.

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів сутності УФЕРДП, що передбачає дослідження категорій фінансового результату та управління прибутком підприємства як головної складової УФЕРДП.

Розвиток підприємництва в країні вимагає від суб'єктів господарювання якнайбільш раціонально використовувати фінансові ресурси, щоб досягти максимального ефекту та реалізувати місію підприємства. Особливо місце при цьому займає

питання УФЕРДП, оскільки від його вирішення залежить діяльність у майбутньому. Фінансово-економічний результат є складним поняттям, тому що містить поняття як прибутку, що є, звичайно, позитивним результатом, так і збитку, який є наслідком неефективної господарської діяльності підприємства.

Поняття прибутку почало формуватися з виникненням товарно-грошових відносин, становленням приватної власності та розвитком підприємництва. Спочатку прибуток порівнювали з валовим доходом від капіталу, праці чи землі. К. Маркс визначав прибуток як перетворену форму додаткової вартості, результат відношення між необхідним і додатковим робочим часом. Один з найвідоміших економістів ХХ століття Дж. М. Кейнс досліджував прибуток у системі макроекономічних показників, що регулюють економіку країни за допомогою ефективного попиту [5, с. 254].

Збиток як економічна категорія становить додаткові майнові витрати для суб'єкта господарювання або недоотримання доходів порівняно із ситуацією, що характеризує оптимальний варіант його діяльності. Тобто мають місце збитки у формі додаткових витрат та недержаних доходів [1, с. 22].

Трактування збитку різними вченими здебільшого подібні. Однак кожне ж них має свої особливості. Так С. Мочерний розглядає збитки як фінансові ресурси, що безповоротно втрачені суб'єктами господарювання. Є. Чацкіс вважає, що збиток – це фінансовий результат діяльності підприємств, який є перевищенням витрат над доходами [9, с. 22].

Прибуток та збиток, які є кількісними показниками фінансово-економічного результату, не несуть повної та достатньої інформації для прийняття ефективних управлінських рішень, тому науковці пропонують використовувати для глибини аналізу поняття «якість фінансового результату», що характеризуються якістю позитивного (прибутку) та негативного (збитку) фінансового результату, які, у свою чергу, залежать від рівня ефективності діяльності підприємства [7, с. 86].

УФЕРДП передбачає собою два аспекти: перший, що розглядає цю діяльність як функцію фінансового

менеджменту та другий – управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства ототожнюється з процесом управління прибутком. Однак науковець Р. Скалюк вважає, що УФЕРДП є значно ширшим, ніж тільки управління прибутком та ототожнення його з функціями фінансового менеджменту є недоцільним. На його думку УФЕРДП входить до сфери предмету вивчення фінансового менеджменту [7, с.88]. Вороніна О. стверджує, що «управління фінансовим результатом – це процес пошуку та реалізації найбільш ефективних рішень щодо формування, розподілу й використання фінансового результату, який базується на координації дій з іншими підсистемами управління підприємством, на підставі зворотного впливу, та здійснюється для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності

підприємства» [2, с. 9].

Управління фінансовими результатами є цілою системою організаційно-управлінських заходів, одним із елементів якої є управління прибутком, метою якого є визначення методів його найбільш ефективного формування, розподілу та використання, що забезпечить стабільний розвиток підприємства та приріст його ринкової вартості [4, с.107]. Діяльність з управління прибутком підприємства є надзвичайно важливим аспектом його діяльності, тому повинна відбуватися через чітку послідовність кроків, які передбачають здійснення відповідних управлінських рішень. З цією метою науковець Н. Пігуль створив структурно-логічну схему процесу управління прибутком (рис. 1).

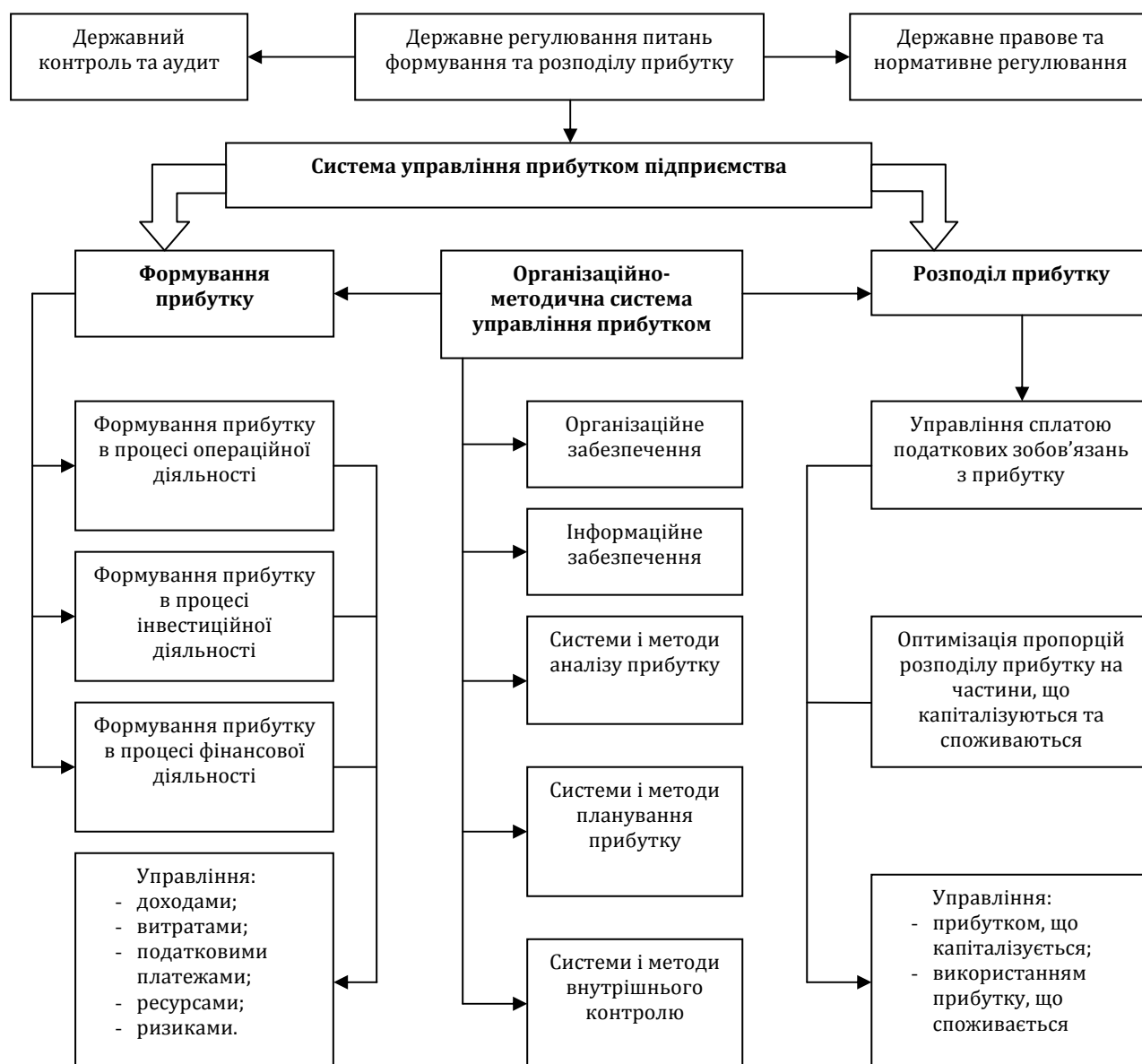

Рис. 1. Схема управління прибутком підприємства [6, с. 127].

Діяльність суб'єктів господарювання у ринкових умовах вимагає від них отримання стійких конкурентних переваг, основним методом досягнення яких є створення та реалізація стратегії розвитку підприємства у довгостроковому періоді. Одне з

основних місць у системі стратегій підприємства займає стратегія управління прибутком, яка відповідає загальній стратегічній меті діяльності суб'єкта господарювання. Під час розроблення стратегії управління прибутком потрібно враховувати

прибутковість та рентабельність, а також інші показники, що характеризують фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

У процесі розробки стратегій управління прибутком підприємства вчений-економіст Г. Жиликова вважає, що потрібно брати до уваги життєвий цикл організації таким чином, щоб враховувати особливості діяльності підприємства на кожному з етапів, а відповідно до цього і реалізувати найбільш ефективну стратегію управління прибутком [3, с. 76]. Так, на думку науковця, для періоду підйому основною є стратегія зростання. Стратегія управління прибутком передбачає досягнення беззбиткової діяльності, забезпечення мінімального рівня рентабельності та отримання цільового прибутку. На етапі стабілізації потрібно використовувати стратегію збереження темпів зростання прибутку з урахуванням інфляції. Створення такої стратегії, як вважає Г. Жиликова, передбачає обґрунтування стійкого рівня прибутковості. У період падіння підприємству потрібно утриматися на ринку, що вимагає від нього використання однієї з двох стратегій управління прибутком: стратегія збереження мінімального рівня рентабельності або стратегія досягнення беззбиткової

діяльності [3, с. 76].

Стратегічне управління прибутком здійснюється за допомогою певного інструментарію, до якого належить збалансована система показників, яка орієнтує керівництво підприємства на адекватний стратегічний розвиток [3, с. 77]. Тому для вдалого вибору стратегії управління прибутком українськими вченими запропоновано методичний підхід, на основі якого і здійснюється вибір стратегії управління прибутком підприємства (табл. 1). Ця методика передбачає, що в процесі вибору оптимальної стратегії підприємству необхідно проаналізувати зміну чинників, які впливають на прибутковість: темп зміни прибутку (T_p), витрат обігу (T_{vo}), фондовіддачі (T_{fo}) та середньооблікової чисельності працівників ($T_{ч}$). Після цього, залежно від рівняння між стратегічною прибутковістю та факторами, обчислюється рівень стратегічного управління прибутку за відповідною шкалою [3, с. 78].

Вибір стратегії управління прибутком відповідає окремій базовій стратегії, рівню стратегічного управління прибутком, співвідношенню змін чинників та періоду життєвого циклу підприємства.

Таблиця 1. Вибір стратегії управління прибутком підприємства [3, с. 78]

Період життєвого циклу	Співвідношення змін чинників	Рівень стратегічного управління прибутком	Вид базової стратегії	Вид стратегії управління прибутком
Підйом	$T_p < T_{vo} < T_{fo} > T_{ч}$	Низький	Розвиток	Беззбиткова діяльність
Стабілізація	$T_p > T_{vo} > T_{fo} < T_{ч}$	Високий	Розвиток	Мінімальний рівень рентабельності
Стабілізація	$T_p < T_{vo} > T_{fo} > T_{ч}$	Середній	Стабілізація	Збереження темпів приросту прибутку з урахуванням інфляції
Падіння	$T_p > T_{vo} > T_{fo} > T_{ч}$	Високий	Розвиток	Досягнення цільового прибутку

Отже, система управління прибутком спрямована на вирішення таких завдань:

- підтримка інвестиційної привабливості;
- забезпечення конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- стійке дотримання умов ліквідності та платоспроможності [6, с. 128];
- максимізація прибутку відповідно до потенціалу підприємства;
- забезпечення високої якості прибутку;
- формування оптимальної пропорційності між рівнем прибутку та ризику;
- забезпечення необхідного рівня доходу на інвестований власниками підприємства капітал [10, с. 252];
- формування економічно необхідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до мети діяльності підприємства;
- постійне зростання ринкової вартості підприємства;
- використання ефективних програм участі персоналу в прибутках підприємства [5, с. 255].

У процесі дослідження теоретичних аспектів УФЕРДП доцільно розглянути його економічний механізм, що передбачає собою комплекс організаційно-

управлінських підсистем, які забезпечують виконання спеціальних процедур, таких, як організація, інформаційне забезпечення, управління та контроль. Кожна з них містить у собі ґрунтовну деталізацію елементів, які найбільш повно характеризують суть процедури (рис. 2). Вищезазвані процедури взаємодіють задля найефективнішого використання фінансово-економічних результатів, кінцевою метою яких є зростання прибутковості та сталого економічного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі [7, с. 90].

На думку Р. Скалюк, економічний механізм УФЕРДП має забезпечувати:

- виконання функцій управління фінансовими результатами;
- досягнення головної мети та реалізацію основних завдань управління фінансовими результатами відповідно до цілей діяльності підприємства [7, с. 92].

Досліджуючи теоретичні аспекти управління результатами діяльності підприємства, Ю. Темчишина стверджує, що ця економічна категорія як системний об'єкт становить єдину конструкцію «випуск продукції – доходи – витрати – прибуток». Крім того, як стверджує науковець, в управлінні результатами діяльності

ключовими автономними об'єктами управління є: висхідний синтетичний результат – результат виробництва, який вимірюється доходом від реалізації продукції; кінцевий (фінансовий) результат, який вимірюється величиною прибутку та рентабельності;

витратний результат (собівартість продукції, операційні витрати), який формується як атрибут виробництва [8, с. 13].

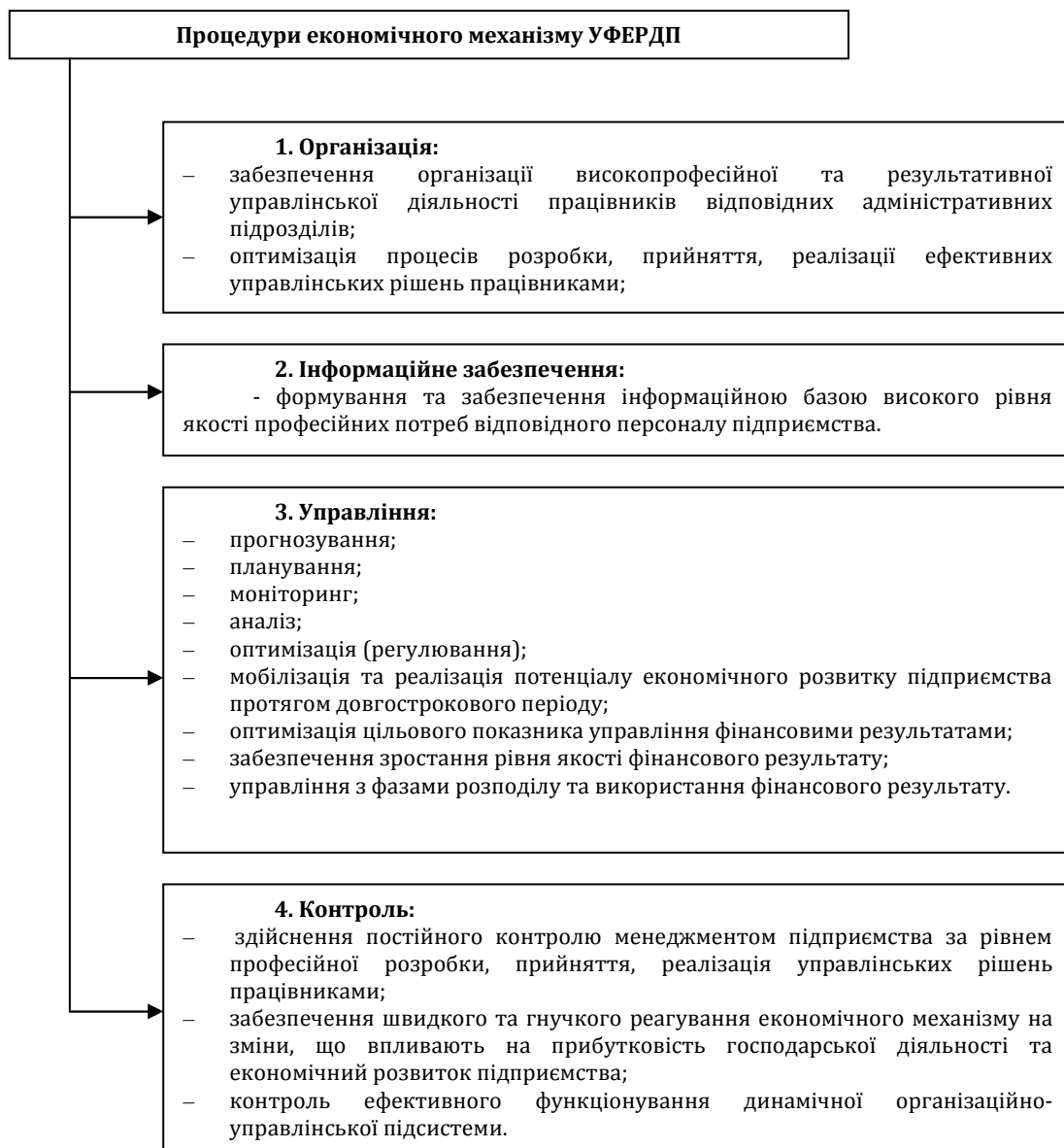

Рис. 2. Структура процедур економічного механізму УФЕРДП [7, с. 91].

Розгляд управління фінансовим результатом як складової загального управління підприємством, на думку О.Вороніної, дозволив сформулювати наступні його функції: облік складових фінансового результату, формування, розподіл, контроль за його використанням, аналіз фінансового результату та координацію дій щодо управління окремими його складовими [2, с. 10].

Таким чином, для підвищення ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства важливими є напрями удосконалення управління у перерізі внутрішнього економічного механізму діяльності підприємства; зовнішнього механізму ефективного функціонування підприємства в ринковому середовищі; державного регулювання діяльності підприємства [8, с. 17].

Здійснення підприємницької діяльності вимагає від його керівництва раціональних та економічно –

обґрунтованих управлінських дій, які б забезпечили стабільний розвиток у наш час та прогресивне господарювання в майбутньому. Одним з ключових елементів менеджменту підприємства є управління його фінансово-економічними результатами, які характеризуються кількісними показниками прибутку та збитку. УФЕРДП – це комплекс організаційно-управлінських заходів, методів та інструментів визначення і реалізації найбільш економічно-ефективних управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансово-економічного результату діяльності підприємства для досягнення його цілей та мети створення. Основною складовою УФЕРДП є управління прибутком, що характеризується вирішенням таких завдань, як забезпечення конкурентоспроможності, дотримання умов ліквідності та платоспроможності, постійне зростання ринкової

вартості підприємства тощо. Важливим аспектом УФЕРДП є його економічний механізм, який передбачає здійснення таких процедур, як організація, інформаційне забезпечення, управління та контроль.

Поєднання цих процедур та їх ефективне здійснення забезпечує виконання функцій управління фінансово-економічними результатами.

Список літератури

1. Бобко, В. В. Поняття «прибуток» і «збитки» в контексті бухгалтерського обліку [Текст] / В. В. Бобко // Облік і фінанси АПК. – 2010. – С. 21-23.
2. Вороніна, О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» [Текст] / О.О. Вороніна. – Х., 2009. – 20 с.
3. Жилиякова, Г. С. Вибір оптимальної стратегії управління прибутком підприємства [Текст] / Г. С. Жилиякова // Науковий вісник будівництва. – 2010. - №59. – С. 76-80.
4. Зінченко, О. А. Показники і критерії якості прибутку підприємства на етапі його використання [Текст] / О. А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №7(97). – С. 106-111.
5. Кальмук, Н. В. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах [Текст] / Н. В. Кальмук, С. Т. Дуда // Науковий вісник. – 2005. – С. 254-258.
6. Пігуль, Н. Г. Управління прибутком підприємства [Текст] / Н. Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – № 28. – С. 125-132.
7. Скалюк, Р. В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування [Текст] / Р. В. Скалюк // Економічний вісник Донбасу. – 2011. - №2 (24). – С. 86-93.
8. Темчишина, Ю. Л. Напрями підвищення ефективності управління результатами діяльності підприємств хлібопекарської промисловості Київського регіону: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» [Текст] / Ю. Л. Темчишина. – К., 2003. – 24 с.
9. Чалапко, Л. Д. Механізм управління фінансово-господарськими результатами діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» [Текст] / Л. Д. Чалапко. – 3, 2009. – 23 с.
10. Ширягіна, О. Є. Автоматизація моделей прогнозування прибутку [Текст] / О. Є. Ширягіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №11(101). – С. 251-263.

РЕЗЮМЕ

Говорушко Тамара, Арыч Михаил

Теоретические аспекты сущности управления финансово-экономическими результатами деятельности предприятия

Исследовано теоретические аспекты сущности управления финансово-экономическими результатами деятельности предприятия. Проанализированы категории финансового результата, а также схема и стратегии управления прибылью предприятия. Определено, что составляющими экономического механизма управления финансовыми результатами являются организация, информационное обеспечение, управление и контроль.

RESUME

Govorushko Tamara, Arych Mykhaylo

Theoretical aspects of the nature of financial and economic results of enterprises

Theoretical aspects of nature of management of financial and economic results of the enterprise are considered in the article. The categories of financial results are defined. The scheme and strategies of management by company profit are analyzed. It has been determined that the organization, information management and control are the components of the economic mechanism of management of the financial results.

Стаття надійшла до редакції 8.10.2012 р.